

САҢГА ОЛУК

№ 17 (11996) • Муус устар 30 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмүргэ

Тыа хаһаайыстыбата

Улууска ыһыы үлэтэ/3

Үлэ чулуулар

Афанасий Седалищев:
«Идэҕин таба тайаннаххына,
үлэн таһаарыылаах буолар»/4

Үйэтитии

Сагалыы тыыннаммыт
хаартыска – үүнэр
ыччаппытыгар бэлэх/5

Чурапчыга Өрөспүүбүлүкэ күнүн бэлиэтээтиллэр

Улууска — бу күннэргэ. 1922 сыллаахха РСФСР
иһинэн Саха АССР тэриллибитэ/2

Өрөспүүбүлүкэ күнүн бэлиэтээһин/ЕЛЕНА МАКАРИНСКАЯ ХААРТЫСКАҒА ТҮӨЭРИИТЭ

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Муус устар
30 күнэ
СЭРЭДЭ

Ыам ыйын
1 күнэ
ЧЭППИЭР

Ыам ыйын
2 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Ыам ыйын
3 күнэ
СУБУОТА

Ыам ыйын
4 күнэ
БАСКЫҤААННА

Ыам ыйын
5 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

Ыам ыйа
6 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

10° 0°

11° 2°

9° 0°

9° 1°

11° 0°

11° 1°

11° 1°

Тэттик

Кыайы 80 сылын көрсөргө бэлэмнэнэллэр

Улуус киинигэр уонна нэһиликтэргэ кизгэтии үлэтэ, ол эбэтэр пааматынньыктары сөргүтэллэр, өрөмүөннүүлэр, баннердары ыйыттар Албан аат музейыгар нэһиликтэр быыстапкаларын аҕалан туруораллар.

Байыаннай парадка хас биридди холуоннаҕа хамандыыры кытта 36 киһи кириэбэ.

Ыам ыйын 8-9 күннэригэр ытыттар дьаһаллар бигэргэнэн тураллар. Кэнсиэрдэр, испэктээкиллэр буолуохтара. Кыайы Знамятын таһаарыыга, үгэс быһыытынан, С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскулатын 1000 оҕолоох хора кыттыаҕа. Оттон парадка улуус киинин 4 оскулатын оҕолоро бары 3 ырыаны ыллыахтара. 80 киһи Кыайы вальсын үнүкүүлүбэ. 80 ыччат Чаачыгыйтан Көһөрүллүү пааматынньыгыттан 80 км сүүрэн кэлэн, Кыайы Знамятын таһаарыы сизиргэр кыттыахтара. Манна барытыгар күүстээх бэлэмнэнии бара турар.

Бэйэ дьыалатын тэринэргэ социальной көмөнү онгоруу ытыттар

Быйыл социальной хантараагынан бэйэ дьыалатын тэринэргэ судаарыстыбаттан аадырыстаах социальной көмөнү ылыыга үлэ салгыы ытыттар. Бэйэ дьыалатын тэриниигэ 16, кэтэх хаһаайыстыбаны тэриниигэ 15 киһи докумуонун хомуйан, сүүмэрдиир тизһи ааһан, улуустаагы социальной харалта управлениетыгар, салгыы анал хамыһыһаҕа бизнес-былааннарын көмүскээтилэр.

Социальной хантараак анал хамыһыһата 2 үлээбэт пенсионерга 900 тыһ. солк., бэйэ дьыалатын арыныыга 1 692 000 солк., бэйэ дьыалатын тэриниигэ 2 192 000 солк., элбэх оҕолоох 5 ыал кэтэх хаһаайыстыбатын сайыннарыгар 1 800 солк., элбэх оҕолоох 7 ыалга көмөнү онгорууга быһаарда.

Быйыл өрөспүүбүлүкэбэ элбэх оҕолоох ыалы уонна анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарын дьиз кэргэттэрин өйөөһүннэ болдомто ууруллар.

Экологическай киин аһылынна

Экологическай киин СӨ Ил Дарханын "Об экологическом благополучии РС(Я)" ыйааҕар олобуран тэрилиннэ. Ыччат киинин иһинэн аһыллан үлэ саҕаланна. Экологическай көбүлээһини, үөрэхтээһини уонна нэһилиэнньэ тулалыыр эйгэбэ харыстабыллаахтык сыһыаннаһарын олоххо киллэрэр былаһаакка буолуоҕа.

Киин экологическай акциялары, эковолонтерскай бырагыраамалары, сэмийнээрдэри, маастар-кылаастары тэрийиэбэ. Сүрүн болдомтону айылҕаны таптыыр оҕолор кулуптарын уонна экологическай түмсүүлэри сайыннарыыга ууруохтара.

Киин салайааччытынан Ыччат политикатын исписэлиһэ Алгыстана Федорова анална. Айылҕаны таптыыр оҕолор кулуптарын "Движение первых" хамсааһын исписэлиһэ Любовь Макарова салайаҕа.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Ил Дархан «Кыайыы» өрөспүүбүлүкэтээҥи тэрийэр кэмितिэт мунньаҕын ыытта

Саха сиригэр олорор 13 958 бэтэрээнигэ биир кэмнээх төлөбүр уопсайа 172,6 мөл. солк. бэрилиннэ. Ол иһигэр 9 сэрии кыттыылааҕар, 11 блокадаммат Ленинград олохтооҕор, 222 сэрии кыттыылааҕын огдообутугар, сокуоннай саастарын ситэ иликтэринэ концлааҕырга сылдыбыт 5 киһиэхэ, 1495 тыыл бэтэрээнигэр, 12216 сэрии оҥотугар. Дойду Бэрэсидьиэнин ыйааҕынан 1688 киһиэхэ үбүлүүдээх мэтээли туттардылар. Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэ мэтээллэрин туттарыны хаачыйарга сородахтаата. Дьокуускайга сахалартан бастакынан Сэбиэскэй Сойуус Дьоруойун үрдүк аата интэриллибит Федор Кузьмич Поповка пааматынныгы болдьоҕор туруорарга соруйда.

Өрөспүүбүлүкэ күнүгэр анаммыт үөрүүлээх мунньах буолла

Айсен Николаев Суорун Омоллоон аатынан Опера, балет тыйаатырыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин күнүгэр анаммыт үөрүүлээх мунньахха кыттыбыт дьону эҕэрдэлээтэ. «Биһиги өрөспүүбүлүкэбитин төрүттээбит, атаҕар туруорсубут, сайыннабыт бары көлүөнэ дьонно махталбытын биллэрэбит, кинилэргэ төрөөбүт дойдуларыгар таптал уонна бэриниилээх буолуу саамай үрдүк сыаннаһа этэ», - диэн бэлиэтээтэ. Ил Дархан анал байыаннай дьайыыга буйуттарбыт хорсуннук кытталарын туһунан эттэ, кинилэргэ көмөлөһөр дьонно барыларыгар дириг махталын тиэртэ. Сэрии хонуутугар охтубут буйууннар ааттарын үйэтиги сорукупт буоларын ыйда. Салгыы өрөспүүбүлүкэ бары хайысхаларынан ситиһилээхтик хардыылаан иһэрин туһунан кэпсээтэ. Экэниэмикэ салааларыгар үрдүк көрдөрүүлэр социальнай эйгэни сайыннараарга төһүү күүс буолалларын санатта. Ол курдук, оҕолоох дьиз кэргэнигэр көрүллэр көмө 6 төгүл улааппыт уонна быйыл уопсайа 29,1 млрд солкуобай көрүллүбүт. Национальнай бырайыактары олоххо киллэриигэ алта сылга 235 млрд солкуобайдаах үп көрүллүбүт, ол онтон 175 млрд солк. - федеральнай бүддьүөттөн. Саҥа национальнай бырайыактарынан дьон олохун уйгутун тупсарыы салҕанар. Суоллар, аэропортор, социальнай эбийиэктэр салгыы тутулуохтара, хапытаалынай өрөмүөннөр ытыллыахтара. Ил Дархан дойду баһылыгын көбүлээһининэн кэтэх дьизини тутууга кэлим туспа бырагыраама үлэлиэҥин иһитиннэрдэ.

Ил Дархан “Быһа биэриигэ” табыста

Саха Өрөспүүбүлүкэтин күнүгэр Айсен Николаев телевидение, радио ханаалларыгар, социальнай ситимнэргэ «Быһа биэриигэ» Саха сирин олохтоохторун долгутар ыйытыыларын эпийэттээтэ, билинни кэмнэ суолталаах боппууостарга тохтоото, Саха сирин сайдыытыгар туруоруллубут саҥа сорукар уонна стратегическай хайысхалар туһунан кэпсээтэ. Олохтоохтортон ордук суол, тырааныспар, олох-дьаһах хомунаалынай хаһаайыстыбатын, энергетика, олорор дьиз, социальнай эйгэлэргэ сыһыаннаах ыйытыылар хас биридии улуустан, куораттан киирдилэр. Эфиргэ барыта 1437 ыйыты киирдэ. Хас биридии боппууоска эпийэт ытыллыаҕа.

Атомнай ыстаансыяаны үлэҕэ киллэрии болдьоҕо көстө

Ил Дархан Күчүс бырамыысыланнас кластерын тэрийии боппууостарын бу бырайыагы олоххо киллэрии ыстаабын мунньаҕар көрдө. Уус Куйгаҕа тутулар дьобус кыамталаах атомнай ыстаансыяаны үлэҕэ киллэрии болдьоҕо 2028 сылтан 2031 сылга көстө. Бастаан бырайыакка 50 МВт кыамталаах ыстаансыяаны былааннаабыт буоллахтарына, «Росатом» Госкорпорация 110 МВт кыамталаах ыстаансыяаҕа уларыппыт. Өгөнөн туһанахтаах сир баайын хостооччулары кытта электроэнергийэ кээмэйин уонна сыанатын туһунан сөбүлэһии түһэрсиллэр. Айсен Николаев тутууну ытытыга бастайааннай оробуочай бөлөҕү тэрийэргэ сороудахтаата.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Чурапчыга Өрөспүүбүлүкэ күнүн бэлиэтээтиллэр

Улууска — бу күннэргэ. 1922 сыллаахха РСФСР иһинэн Саха АССР тэриллибитэ

Елена МАКАРИНСКАЯ

1992 сыллаахха, Саха Автономиятын 70 сыллаах үөрүүлээх күнүгэр — муус устар 27 күнэ Өрөспүүбүлүкэ күнүнэн биллэриллибитэ.

Бу күнү бүтүн өрөспүүбүлүкэ уруйдуу-айхаллыы бэлиэтиир. Биһиги, чурапчылар, үөрүүлээх күнү сибэкки дьөрбөтүн ууран, оһуохайдаан бэлиэтээтибит.

Чурапчы нэһилиэгэр “Улуу Өктөөп 50 сылыгар” анаммыт мемориалга биллэр Судаарыстыбаннай дизейтэл Иван Винокуров бүүһүгэр сибэкки дьөрбөтүн уурдулар. Үөрүүлээх дьаһалга улуус, нэһилиэк дьаһалталара, үөрэх эйгэтин, култуура салаатын үлэһиттэрэ уонна уопастыбаннас көхтөөх кыттыыны ыллылар.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев, дьокутааттар Сэбиэттэрин бэрэссэдээтэлэ Яков Окнеников, нэһилиэк баһылыга Владимир Сивцев бэлиэ күнүнэн эҕэрдэлээтилэр. Саха норуотун чулуу уолаттарын Максим Аммосовы, Былатыан Ойуунускайы, Исидор Бараховы, Степан Аржакову, Иван Винокуровы уо.д.а. истинник ахтан-санаан аһарбыт, кинилэр сырдык ааттарыгар сүгүрүйэбит, манньк тэрээһиннэр ыччакка үтүө өйдөбүл буолалларын эттилэр. Саха сирэ тэтимнээхтик сайдарын, бу ситиһии өрөспүүбүлүкэ дьонун сэргэтин үлэтинэн-хамнаһынан, сыратынан ситиһиллэрин бэлиэтээтилэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннаһын төрүттэниитэ норуот хаһаайыстыбатын, экэниэмикэ, бырамыысыланнас, социальнай эйгэ, билим, үөрэх,

Өрөспүүбүлүкэ күнүн түгэннэригэр, аалтар түһэриитэ

доруобуйа харыстабылын сайдыыларыгар аарыма акылааты уурбута. Ити кэмнэргэ култуурабыт, духуобунаспыт өрө тутулан, өрөспүүбүлүкэбит элбэх омуктаах норуота сомоҕолоһон, олоҕу саналыы тутууга көхтөөхтүк ылсыбыта.

«Саха сирин саҥа кэмин сөптөөх хайысханан хорсуннук уонна эрэллээхтик сирдээбит Бастакы Бэрэсидьиэммит Михаил Ефимович Николаев ыйан-кэрдэн биэрбит, тэлэн хаалларбыт суолун салгыы сайыннаран, саха норуотун ытык дьонун ыра санааларын олоххо киллэриигэ дьулуурбут күүстээх, санаабыт бөҕөх. Саха сирэ, ол иһигэр биһиги Чурапчыбыт улууһа дойду социальнай-экономическай сайдыытыгар, Арасыйыа норуоттарын баай култууратыгар дьонун кылааттарын киллэрсэн, тэнгэ сайдан кэллилэр. Күн бүтүн ол угум салҕанар. Саха Өрөспүүбүлүкэтэ Уһук

Илингэ биир тэтимнээхтик сайдар эрэгийиэн, оттон тапталлаах Чурапчыбыт улууһа өрөспүүбүлүкэ биир бастын улууһун быһыытынан үүнэ-сайда туралларынан кизэн туттабыт.

Дойдубутугар байыаннай дьайыы барар уустук кэмигэр Ил Дархан Айсен Сергеевич Николаев бэлиэтээн этэрин курдук, дьоммут-сэргэбит санаата бөҕөх, ханнык да тастан дьайыыга бэриммэт үрдүк сомоҕолоһуулаах уонна модун кыахтаах биир кэлим дойдуга олорор баҕатыгар күүстээх эрэллээх!», - диэн Степан Саргыдаев эттэ.

Салгыы дьоммут-сэргэбит сахалыы сайбаччы таннан, улаханньын-кыралыын, эдэрдиин-эмэниин кийин болуоссакка Добун оһуохайга кыттыстылар. Оһуохайы норуот үгэһин илдьэ сылдыааччылар Семен Морфонов, Клара Кондратьева уонна Александра Игнатьева таһаардылар.

Айаны-сырыыны хааччыйар туттаах тэрилтэ

Тэрилтэ түбүгэ. «Дорожник» ХЭТ олохтоох матырыйаалынан аспаал суолу тэлгээһингэ үлэлиэ

Людмила ГОРОХОВА

Былырыынгы сыл түмүгүнэн Чурапчы нэһилиэгэр «Бастын тэрилтэ» аатын «Дорожник» ХЭТ сүкпүтэ. Бу тэрилтэ сыллата улууспут биір сүрүн кыһалбатын – суолбут-ииспит туругун көрөр-истэр тэрилтэ буолар. Онон Ил, эйэ, үлэ бырааһынньыгын көрсө, тэрилтэ генеральной дириэктэрин Василий Тимофеевы көрсөн, үлэни-хамнаһы, инники былааннарын туһунан кэпсиигэр көрдөстүм.

Онон үлэлиэн баҕалаахтары ынырабыт.

Сыл ахсын тиэхиньикэлэритин саңардыгыга үлэ ытабыт. Күн бүгүн түөрт грейдер, икки самосвал, икки «Беларусь» тыраахтар, икки бульдозер, икки погрузчик, биір ҚДН, ол эбэтэр хаары ыраастыыр, барьердары сууйар массыналардаахпыт.

Былырын Смоленский куораттан аспаалга бэлиэ түһэрэр (разметочнай) массынанан, Челябинский куораттан саңа грейдери атыласпыппыт. Быйыл эмиэ эбии тиэхиньикэлэри ылар былааннаахпыт. Аспаалга үлэлиир тиэхиньикэлэр наадалар.

Сыллата ирдэбил үрдээн иһэр. Саңаттан-саңа технология олоххо киірен иһэр да, хаалсыбакка, соччонон үлэбэ-хамнаска киллэрэн, туһанан иһиэхтээхпит. Онон тиэхиньикэлэритин саңардыллан, исписэлиистэр үөрэнэн иһиэхтээхтэр. Былырын разметочнай массына ылбыт куоратпытыгар исписэлиистэрит баран

үөрэнэн кэлбиттэрэ. Быйыл ыам ыйыгар Смоленскийтан икки исписэлиис кэлэн аспаалга кыраасканы түһэриигэ маастар кылаас көрдөрүөхтээхтэр.

Улууспут уонна Чурапчы нэһилиэгин дьаһалталарын кытары матырыйаалы таһыга ыкса үлэлэһибит. Бөтүн суолугар «Мыраан» диэн карьердаахпыт. Онтон гравийдаах, кумахтаах булкааһы, тааһы, шебенканы таһабыт. Бэйэбит аспааллыыр-бетоннуур собуоппутугар баар дробилка нөҥүө аһардан, үс араас көрүҥ матырыйаалы онгортон таһаарабыт. Гравийдаах, кумахтаах булкааһы эбэтэр кумағы кытары булкуйан, «Кварцевый полишпат» диэн састаабы онгоробут. Бу састаабынан бүрүлүбүт суол уйуктаах уонна ардахха улаханник хотгорбот буолар. Былырын уопут быһыытынан балыһаҕа барар Октябрьский уонна Мурун Тыымпыаҕа баар Юбилейнай уулуссаны бу сас-

таабынан бүрүбүппүт. Быйыл эмиэ үлэ салгыы барыахтаах. Кыһын, суол баарына, матырыйаалларбытын таспыппыт. Бэйэбитигэр баар матырыйаалларбытынан туһанан, улууспут биір сүрүн кыһалбатын, суолларбытын онгоробут саамай оруннаах уонна кэскиллээх.

Быйыл аспааллыыр-бетоннуур собуоппутун үлэлэтэн, бэйэбит матырыйаалларбытыгар битуму булкуйан, аспаал тэлгир былааннаахпыт. Чурапчы иһигэр баар тэрилтэлэри, урбаанньыттары кытары дуогабардаһан, тэрилтэлэрин иннин аспаалынан бүрүөхтээхпит. Салгыы, үлэбит табыллыытыттан көрөн, ноуруускалаах сирдэри, уулуссалары онгорууга ылсыахха сөп. Матырыйааллары атын сиртэн тиэйэн аҕалан онгорторбуттааҕар сыаната быдан удамыр буолуо этэ.

Дьоммут-сэргэбит өрөспүүбүлүкэ суолларыгар, Абалаах, Диринг диэки айанньылыларыгар кыһалҕа бөҕөнү көрсөллөр. Суол өрөмүөнүн болдьоһунан, норматив быһыытынан, алта сыл иһинэн өрөмүөннэнэн иһиэхтээхтэр. Бу суоллар хас да өрөмүөннэниэхтээх болдьохторо ааһан, билигин кутуу бүрүөһүннэрэ, гравийдара олох суох буолла. Кыратык ардах түстэ да, алдыаналлар, бадараан тахсыбытынан барар. Баларга өрөмүөн ытыллыан наада. Билигин Абалаах суолугар тутуу бара турар. «Дороги Саха» диэн тэрилтэ суолу тутта сылдьар. Бөтүн суолун «СтройВ» диэн хампаанья өрөмүөннүү сылдьар.

Урут Хатылыга диэри онгоһуллубут аспаалбыт хапытаалынай өрөмүөнүн бырайыага онгоһуллан, билигин Москваҕа көрүллэ сылдьар. Экспертизаны аастабына, үбэ көрүлүөхтээх. 2028 сылга диэри аспаал суол Ытык Күөлгэ тиийиэхтээх.

Арасыйытатааҕы «Суол нормативынан» суолу көрүүгэ үбү 100% хаһан да көрбөттөр. 2007-2008 сылларга бэдэрээлинэй суолу көрүүгэ 64% үп көрүлэр эбит буоллабына, бүгүнгү күнүгэ 32%-на эрэ көрүлэр. Онон үлэни-хамнаһы тэрийиигэ кыһалҕалары көрсөбүт.

Биһиги тэрилтэбит байыаннай дьайыыга сылдьар уолаттарытыгар, кинилэр дьизэ кэргэттэригэр туһаннаах көмөбүтүн онгоробут. Ол курдук, сүрүн учредительбыт, бойбуй дьайыы бэтэрээнэ Гаврил Владимиров улуус дэлгээссийэтигэр киірен, анал байыаннай дьайыы буола турар сиригэр гуманитарнай көмөнү онгортон кэллэ. «Дорожник» ХЭТ аатыттан биір дойдулаах уолаттарытыгар түөрт матасыкылы туттарбыта. Кылаабынай мэхэньникпит Семен Павлов байыаннай дьайыыга баран, үтө суобастаахтык кыттан кэлэн, билигин этэнгэ үлэлиі сылдьар.

Василий Николаевичка күннээҕи түбүгүттэн бириэмэ булан үлэлэрин-хамнастарын туһунан кэпсэбигигэр махтанабын. Улууспут биір уустук, сыралаах үлэлээх тэрилтэтин кэлэктиибигэр ситиһиилэри, туруоруммут былааннара туолан иһэригэр баҕарабын.

Тыа хаһаайыстыбата. Улууска – ыһыы үлэтэ

Быйыл улуус үрдүнэн ыһыы инэ 3106,6 гектарга тэҥнэһэр. Бу ааспыт сыллааҕы ыһыыттан 115,5 гектар киэн. Мантан туорахтаах култуураны ыһыы инэ – 394,4 га. Биллэрин курдук, улууспутугар үс хаһаайыстыба бурдук үүннэриитинэн дьарыктанар: Данил Павлов, Михаил Михайлов, Афанасий Седалищев бааһынай хаһаайыстыбалара.

Минеральной уобурдууну быйыл 24 туоннаны атыылаһар былааннаахпыт. Сүөһү эбии аһылыгар 2177 гектарга тахсыахпыт. Мантан 1080 гектар – урукку ыһыылар, элбэх сыллаах уонна 156 гектар элбэх сыллаах оттор буолаллар. Ыһыы сизмэтин ыларга «Совхоз 50 лет Октября» ТХПК-ы кытта дуогабардаспыппыт. Хаалбыт сизмэбит ыам ыйыгар кэлиэхтээх. Хортуонпуйу 115,9 гага олордор былааннаахпыт, ол иһигэр 21 гага

Данил Павлов хаһаайыстыбата олордуоҕа. Маны таһынан 400 гектардаах ыһыы сирэ паарданыахтаах.

Улуус сирі кытта үлэбэ «Сир Ийэ» пилотнай бырайыага 3-с сылын көдүүстээхтик үлэлиир.

Ол курдук, быйыл «Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин» бырагырааматыгар, өрөспүүбүлүкэ, улуус, хаһаайыстыба кыттыгас үбүлээһиннэринэн, уопсайа, 36 мөлүйүүн солкуобай көрүлүннэ. Манан 7 тиэхиньикэни, ол иһигэр 2 погрузчик, 1 тыраахтары, 4 састорулар тиэхиньикэни уонна 152 туонна күөх ыһыы сизмэтин атыылаһыы, 10 килэмэтир усталаах күрөө, 1 тиэхиньикэ турар сарайын тутуу ороскуотун сабаары былааннаан олоробут.

Дулҕаны талаҕы астарыы бырагырааматын чэрчитинэн 1504 гектар сир онгоһуллуохтаах. Билигин өрөспүүбүлүкэ уонна федеральной бырагыраамаларга кыттар сорокутаахпыт.

Ыһыы түгэнэ/ХААРТЫСКА «САНА ОЛОХ» АРХЫЫБЫТТАН ЫЛЫЛЫННА.

«Мелиоративнай үлэлэр» бырагырааманан быйыл уопсайа, «Харыылаах», «Илин Бэрэ» быһыттарын өрөмүөннээһингэ өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүттэн үп көрүллэн, уопсайа, 56 мөлүйүүн солкуобайдаах үлэ ытыл-

лара былааннаан. Инникитин бу бырайыак өссө күүскэ үлэлээн, мистэтигэр оппутун булунууга, бэйэ онгортон таһаар олортоох бороодуускуйаны элбэтиигэ, тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыга олортоох бүддь-

үөттэн 30 мөлүйүүн солк. үп көрүллэн, тиһиктээх үлэ салгыы ытыллыаҕа.

Анжелика Неустроева,
Чурапчы улуусун тыа хаһаайыстыбатын управлениетын салайааччыта.

Уоттаах сэрииттэн этэнгэ эргиллибит түөрт ини-бии

Улуу кыайы 80 сылыгар. Ини-бии Сивцевтэр уоттаах сэрииттэн этэнгэ эргиллэн, эйэлээх олоҕу уһансыбыттара

Сэрии ыар тыына кими хаарыйбатаҕа баарай?! Мараалайы Төбүрүөнгүр олохсуйан олорор 7 оҕолоох Василий Спиридонович Сивцев дьыэ кэргэнэ 4 уол оҕолоох, 3 кыыстаах этилэрэ.

Аҕа Дойду сэриитэ саҕаламмытыгар, 4 уола бары утуу-субуу бэбиэскэ тутан, ытык изэстэрин төлүү, сэрии толоонугар аттаммыттара.

Илья Васильевич Сивцев (1909-1968 сс.)

Улахан уоллара Ылдьаа 1909 сыллаахха күн сиригэр кэрбүтэ. Кини сааһын тухары сылгыһытынан үлэлээбитэ. Үлэтигэр үчүгэй көрдөрүүлэри ситиһэн, Москваҕа БСНХСБ (ВДНХ) түөрт төгүл кыттан, кыһыл көмүс мэтээллэринэн наҕараадаламмыта. 1943 сыллаахха бэс ыйыгар сэриигэ ынгырыллан барбыта. Кини үлэ фронугар чизэстэхтик сылдьан, 1946 сыллаахха

төрөөбүт дойдутугар тыыннаах эргиллэн кэлбитэ. Ылдьаа 5 оҕолоох. Элбэх сиэннэрэ, хос, хос-хос сиэннэрэ кини аатын ааттаталлар.

Иннокентий Васильевич Сивцев (1911-1963 сс.)

Иннокентий – ыал иккис уола. Кини 1911 сыллаахха күн сиригэр кэрбүтэ. Лөгөнтөй мас ууһа буолан төрөөбүт Мараалайытыгар саҥа оҕуола, балыһа, Лыбынтаах саҥа хотон курдук улахан тутууларга маастардаан, элбэх сыратын биэрбитэ. Сэриигэ барарыгар Лөгөнтөйү кэргэнэ уонна кырачаан кыыс оҕото күүтэ хаалбыта. 1943 сыл сайын убайынаан Ылдьаалыын сэриигэ барбыттара. Кини үлэ фронугар сылдьыбыта, 1946 сылга үтүө үлэтин иһин мэтээллээх, этэнгэ тыыннаах төрөөбүт дойдутугар эргиллибитэ. Төрөөбүт дойдутугар кэлэн, эйэлээх олоҕу тутууга умса түспүтэ, Лөгөнтөй 3 кыыс оҕолоох, элбэх

сиэн, хос сиэн, хос-хос сиэн эһэлэрин олоҕун салгытыллар.

Сергей Васильевич Сивцев (1917-1965 сс.)

Сэргэй «Сайды» колхуос чилиэнэ, хомсомуол, олохтоох Сэбиэт сэкирэтээрэ, онтон кэлин сылгыһыттаабыта. 1941 сыллаахха күһүн бастаах хомуурга түбэхтэн барбыт. Кини 374 стрелковой дивизия 82 зенитнай полкатыгар 1034 туспа зенитнай биригээдэтигэр Москва анныттан саҕалаан, Украинаны, Венгрияны, Югославияны, Австрияны босхолоонунга артиллерия наводчигынан сылдьыбыта. Югославияҕа Броз, Тион харабыллааһыныгар кыттыыны ылбыта. Ол сылдьар кэмигэр Югославия саллааттарын артиллериянан сэриилэһэргэ үөрэппитэ. Үстэ улаханник бааһырбыта. 1946 сыллаахха «Бойобуой үтүөлэрин иһин» мэтээллээх дойдутугар эргиллибитэ. Сэргэй Горькай ааты-

нан колхуоска хонуу үлэтигэр үлэлээбитэ. Кини – 9 оҕо аҕата, элбэх сиэн, хос сиэн, хос-хос сиэн амарах эһэтэ буолар.

Василий Васильевич Сивцев (1920-1992 сс.)

Уолаттартан кыралара – Баһылай 1920 сыллаахха күн сиригэр кэрбүтэ. 1942 сыллаахха бэс ыйыгар сэриигэ ынгырыллан барар, 649 стрелковой дивизия састаабыгар Японияны утары сэриигэ кыттыбыта. Дойдугар 1946 сыллаахха алтынныгы Аҕа Дойду 2 истиэпэннээх уордьаннаах, элбэх мэтээллэрдээх сэрииттэн тыыннаах эргиллэр.

Баһылай сааһын тухары сүгэ кыбыныылаах мас ууһа, төрөөбүт дэриэбинэтин тутуугар элбэх көлөһүнүн тохпута. Элбэх эдэр дьону тутуу мындырдарыгар уһуйбут киһинэн буолар. Кини лаппа сааһырыар дээрэ тутууга үлэлиирэ, кэлин маастардыыр буолара.

Баһылайга 1967 сыллаахха

«Коммунистическай үлэ удаарынныгы» ааты ингэрбиттэрэ. 1969 сыллаахха бүтүн Союустааҕы III-сийиэстэрин иннинээҕи мунһаахха колхуостаахтар мунһаахтарыгар Калинин аатынан колхуос дэлгээтинэн талыллан кыттыыны ылбыта. 1970 с. «Үлэҕэ килбиэнин иһин» мэтээлинэн наҕараадаламмыта. Баһылай 3 уоллаах, биригэр кыыстаах. Кини олоҕун сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, хос-хос сиэннэрэ салгытыллар.

Бааса Баһылайга фронтан эргиллэн кэлбитигэр, колхуос дьонно Бааса уолаттара төрдүн этэнгэ эргиллибит үөрүүлэрин үлэстэн, малааһын тэрийбиттэрэ. Биригэр уолтун түөрт уол сэриигэ баран, төрдүн этэнгэ тыыннаах эргиллиилэрэ – нэһилиэккэ соҕотох түбэлтэ этэ.

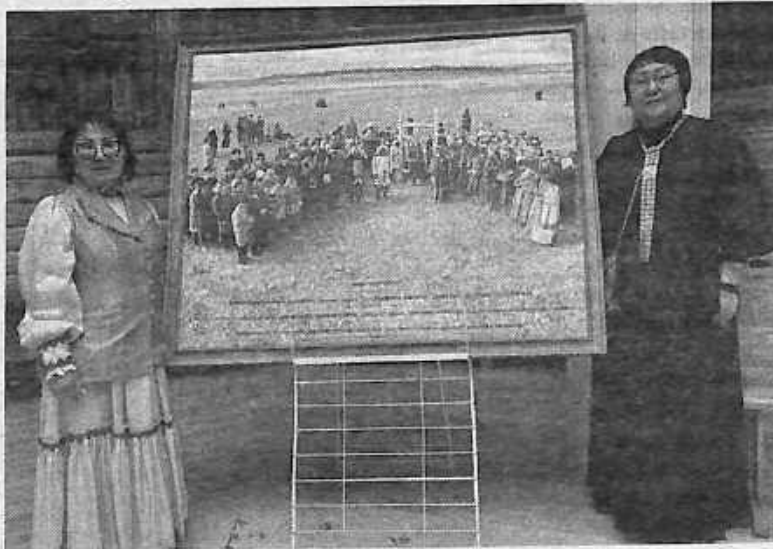
Билигин Төбүрүөнгү олоорор сиэнэ Владимир Сергеевич Сивцев уһаайбатын таһыгар «Улуу Кыайы 75 сылынан» аҕатыгар, убайдарыгар анаан өтөхтөрүн онугар аймахтарын түмэн, кэриэстэбил өйдөбүннүгү туруорбуттара. Ини-бии Сииспэптэр Аҕа дойду иһин, ытык изэстэрин чизэстэхтик төлөөн, дойдуларыгар тыыннаах эргиллэн кэлэн, эйэлээх олоҕу уһансыбыттарынан, биһиги, ыччаттара, холобур оностобут, киэн тутта сүгүрүйэбит!

Сиэннэрэ Василена Пахомова

Үйэтитии. Сангалы тыыннаммат хаартыска – үүнэр ыччаппытыгар бэлэх

Владимир Иохельсон 1902 сыллаахха Чурапчы нэһилиэгэр ыһах сиэрин-туомун түһэрбит хаартыскалар сангалы тыыннанан, Дьокуускайга «Арчы Дьыэтэ» духуобунай култуура киинигэр үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттарылынна.

Бу ураты суолталаах бэлиэ тэрээһингэ Арасыйыа уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин искусствотын үтүөлээх диэйэтэлэ Зинаида Иванова – Унарова, Дьокуускай куорат уокуруктааҕы дьаһалтатын култуураҕа уонна духуобунай сайдыыга управлениетын норуот айымньытын сүрүннүүр исписэлиһэ Анна Каженкина, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Варвара Макарова, Чурапчы улуунун култуураҕа салаатын салайааччытын солбуйааччы Максим Смирников, Иван Кандинский аатынан «Айыллаан» сынньалан киинин уус-уран салайааччыта Семен Ноговицын кытыннылар. Урукку кэмнэргэ үһүйээн эрэ курдук иһиллэр ыраах Эмиэри-

Арчы дьыэтэтигэр хаартысканы туттарыы түгэнэ.

кэ сириттэн Россия этнограба, юкагир омук тылын, олохтон дьаһаһын үөрэтиини төрүт-тээбит биригэр Хотугу сири чинчийээччи, революционер, политическай диэйэтэл Владимир Ильич Иохельсон Саха сиригэр сыылкаҕа кэлэ сылдьан, Нуучча Императорскай географическай уопастыба экспедицияларыгар В.Г.Богоразов, Э.К.Пекарский, И.И.Майнов, Н.А.Виташевский курдук поли-

тическай сылынайдары кытта биригэр алтыспыта, юкагир омук тылын, норуот олохтон дьаһаһын үөрэппитэ. Экспедиция түмүгэр Саха норуотун олохтон туһунан олус улахан үлэ хомуллубута. Ол курдук, Иохельсон ааспыт үйэ саҕатыгар, өрөбөлүүсүөй быдан иннинэ кэлэн, 1902 сыллаахха, уруккунан Боотуруускай улуус, билингинэн Чурапчы улуунун ол кэминээҕи дьонун-сэргэтин, төрүт

уус сахалар ыспыт ыһаахтары, урукку таҥаспытын-саппытын, малбытын-саппытын ону тэнэ чурапчылар тус мөс-сүөннэрин, хамсаабат күлүктэрин үйэлэргэ үйэтиппитэ. Саха норуотун сиэрин-туомун, духуобунай култууратын сырдаттар матырыйааллар Америкаҕа Этнология музейыгар кичэллээхтик хараллан, үгүс сыллары унуордаан, бүгүнгү күнгэ тиксэн кэллэхтэрэ. Күн-дьыл аастаһын айы, манньк экспонаттар, хаартыскалар сыаналанан, суолталара улаатан иһэр аналлаахтар.

Маньаха Чурапчы нэһилиэгин үбүлүүйдээх 375 сылыгар анаммыт дьаһаллар чэрчилэринэн, билингини көлүөнэ дьон бу хаартысканы сангалы тыыннаан үйэтигэр сорукутаах улахан тэрээһини тэрийбиттэрэ. Бу идиэйэни «Саха» НКХ Чурапчытааҕы филиалын салайааччыта Анна Семенова этии быһыытынан киллэрбитин, олохтоох дьаһалта баһылыгын солбуйааччы Варвара Васильевна Макарова кэнгэтэн, ситэрэн-хоторон, үлэни-хамнаһы тэрийбитэ. «Айыллаан» сынньалан киинин дириэк-

тэрэ Снежана Титова салалтаһынан, режиссёр Семен Ноговицын уонна кэлэктиип бары биригэр үлэлээн, бу улахан идиэйэни олоххо киллэрбиттэрэ. Бу тэрээһини «Сага олох» кэрэспэдьиэнэ Семен Жандринский хаартыскаҕа түһэрбитэ.

Хаартысканы тилиннэриигэ нэһилиэк тэрилтэлэрэ, олохтоохтор, оҕотуттан саҕалаан, аҕам саастаах дьонго тийэ кэлэн, көхтөөхтүк кыттыбыттара. Кыттыбыт дьон бары бу олус суолталаах, историяҕа хаалар түгэни диригиник өйдөөн, ылынан, былыргы малы-салы, таҥастары булан, сорохтор анаан тиктэн, сорохтор уларсан, тэрээһиннээхтик кэлэн хаартыскаҕа, видеоҕа уһулу-буттара. Хас биридии герой уобараһын, ол кэминээҕи киһи майгытын-сигилитин, эмоциятын чопчу биэрэргэ дьулуспуттара.

Сангалы тыыннанан тахсыбыт хаартыска кэрэни кэрэһэли, үүнэр көлүөнэҕэ ааспыт олоҕу кэспии, сырдата туруоҕа.

Лариса Андреева, «Арчы дьыэтэ» духуобунай култуура киинин сэбиэдиссэйэ

Судаарыстыбаннай түмүктүүр эксээмэннэри туттарыыга туһаайыылар

Үөрэх. Быйылгы үөрэх дьыла түмүктэнэрэ чугаһаата, сотору эксээмэннэр сабаланыахтара

Россия үрдүнэн Судаарыстыбаннай түмүктүүр эксээмэннэри ытыты Рос-сийскай Федерация «Үөрэхтээһин туһунан» № 273 -дээх сокуонугар уонна Российской Федера-ция үөрэхтин министри-тибэтинэн 2023 сыл, муус устар 4 күнүгэр бигэргэм-мит «Судаарыстыбаннай эксээмэннэри ытыты Бэ-рээдэгэр», Саха Өрөспүүбү-лүкэтин Бырабытталыс-тыбатын уонна Чурапчы улуутун баһылыгын анал «2025 сыллаахха түмүктүүр аттестацияны ытыты» дьа-һалларыгар олоҕулар.

Быйыл улууска, Чурапчы Д.П.Коркин аатынан өрөспүүбү-лүкэтээди спортивной олим-пийскай эрэллэри бэлэмниир интэринээт оскуоланы киллэ-рэн туран, 7 пуун аһыллан үлэ-лиэбэ. Бары пууннарга онлайн эрэсииминэн үлэлиир видео-наблюдение туруорулар.

Бу күннүргэ Судаарыстыбан-най эксээмэннэри туттарыы-га Үөрэх салалтатыгар, оскуо-лаларга, эксээмэн ытытылар бары пууннарыгар бэлэмнэни-и үлэлэр, техникскэй өтүнэн бэ-лэмниир эксээмэннэр былаан-наахтык ытытыла тураллар.

Ыам ыйын 6 уонна 14 күннэ-ригэр Бүтүн Россиятаагы уонна Региональнай технологичес-кай өтүнэн боруобалаан көрүү бары пууннарга ытытыллаах-тара.

Быйыл улуус үрдүнэн (Д.П. Коркин аатынан ЧРССОШИОР киллэрэн туран) 305 оҕо ос-куоланы бүтэрибэ. Кинилэр-тэн доруобуйаларын туругунан хааччахтаах 9 оҕо Судаарыс-тыбаннай түмүктүүр эксээмэн-нэри туттарыахтара.

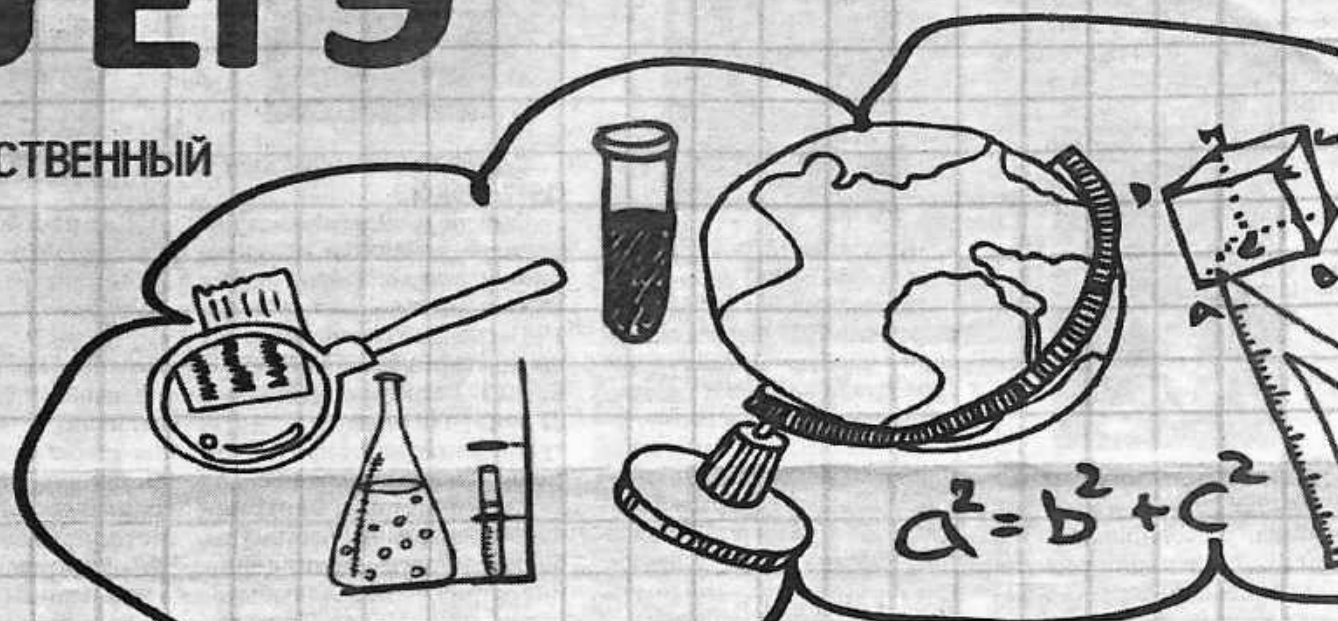
Сорох нэһиликтэргэ халаан уута мэхэйдиир түбэлтэтигэр, оҕолор Гимназия, Төлөй оскуо-лаларын интэринээттэригэр олорон эксээмэннэри тутта-рыахтара. Манна улууска уонна үөрэх салалтатыгар анал ха-мыгыһыа тэриллэн үлэлиир.

Эксээмэннэри туттарыы сүрүн ирдэбиллэрэ манньык-тар:

– Эксээмэн туттарааччы пааспарын, хара гелевай уруу-чукатын, предметэ ыйыллыбыт уведомлениетын илдьэ кэлэр.

– Эксээмэн туттарааччылар-га төлөпүнү уонна шпаргалка-ны туттуу булгуччу бобулар.

– Эксээмэн туттарааччы ир-дэнэр бэрээдэги кэнэр түбэл-тэтигэр үлэтэ дьинэ суоһунан ааһыллар, туттарар пуунтан таһаарыллар уонна 2025 сылга эксээмэннэри туттарар бырааба быһыллар.

– Пуун салайааччытыт-тан ураты үлэһиттэр суо-табай төлөпүнү кил-лэрбэттэр, туттубаттар. – Үөрэнээччи хойутаан кэлэр түгэнигэр, эксээмэнгэ киллэ-риллэр, ол гынан баран тутта-рар биризмэтэ уһаабат, киниэхэ анаан инструктаж иккистээн ааһыллыбат.

– Эксээмэнгэ аудитория-ларынан олоруу автоматизи-рованной рассадканан ыйыл-лыбыт анал миэстэлэргэ соҕотохтуу оҕоһулар. Туран аудитория иһигэр хаамыы, миэстэттэн миэстэбэ көһүү, кэп-сэтии, бэйэ-бэйэттэн ылсыы – бэрсии көнүллэммит.

– Эксээмэннэргэ анал кө-нүллэммит эрэ ааһар-суоттуур тизхиниһкэнэн туттар көнүл-лэнэр. Онно кириэллэр: мате-матикаҕа – линейка, физикаҕа – линейка, бырагыраамалаабат калькулятор, химияҕа – быра-гыраамалаабат калькулятор, географияҕа – линейка, транс-портир, бырагыраамалаабат калькулятор. Нуучча тылыгар тылдьыты туттуу көнүллэммит.

– Эксээмэн матырыйаал-ларын, соруудахтарын эбэтэр онтон ханнык эмэ чааһын устуу, биэрии, таһаарыы булгуччу бо-булар;

– Эксээмэн саҕаламмытын кэннэ туттарааччы аудиторият-тан тахсыта уонна кириитэ анал былаанкаҕа биризмэтэ ыйыллан суруллар. Бу толорул-лубут форма оҕолор үлэлэрин кытта эксээмэни обработка-лыыр киингэ ытытылар.

– Аудиторияттан тахсыбыт туттарааччыны көрдүөргэ ту-һааннаах организатор арыал-лыыр.

БКЭ туттарыы сүрүн ура-

тылара:

1.Эксээмэн матырыйаалла-ра Интэриниэт ситимин нөһүө кэлэллэр уонна туттарааччылар көрөн олодохторуна, аудито-рияҕа бэчээттэнэн түнгүтиллэр.

2.Эксээмэн туттарааччы үлэтэ аудитория иһигэр экс-сээмэн бүтэрин кытта, тутта ска-нерданан, Региональнай обра-боткалыыр киингэ ытытылар.

3.Информатика уонна омок тылын тылын чааһа көм-пүүтэр киэбигэр туттарыллар.

2025 сылга эксээмэннэри туттарыы болдьоҕо манньыктар:
Ыам ыйын 23 күнэ – Исто-рия. Литература. Химия;

Ыам ыйын 27 күнэ – Мате-матика профильнай уонна ба-зовай таһыма;

Ыам ыйын 30 күнэ – Нуучча тыла;

Бэс ыйын 2 күнэ – Общест-вознание. Физика;

Бэс ыйын 5 күнэ – Омок ты-ла(суругунан). Биология. Гео-графия;

Бэс ыйын 10 күнэ – Омок тыла (тылын чааһа);

Бэс ыйын 11 күнэ – Ин-форматика (компьютернай экс-сээмэн).

Бу ыйыллыбыт күннэр-гэ убаастанар биричиинэнэн кыайан кэлэн туттарбатахтарга, урукку сылларга оскуоланы бү-тэрбиттэргэ, эрдэ федеральный базаҕа кирибит буоллахтарына, бэс ыйын 16 күнүгэр 23 күнү-гэр диэри резервнэй туттарыы күннэргэ бэриллэллэр.

Талыы предметтэргэ, нуучча тылыгар уонна математикаҕа кыайан алын кээмэи ылбатах-тарга хаттаан туттарыы (перес-дача) күннэргэ от ыйын 3 уонна 4 күнүгэр буолаллар.

От ыйын 3 күнэ – Нуучча

тыла. Физика. Химия. Омок тыла (суругунан). Информати-ка. Литература.

От ыйын 4 күнэ – Матема-тика (базовой, профильнай таһыма). Биология. История. География. Омок тыла (Устнай чааһа). Обществознание.

«Үөрэххэ үһүлүчү ситиһи-тин иһин» мэтээли уонна ураты аттестаты ылыы икки көрүнгэ арахсар. Ол эбэтэр мэтээл 1 истиэпэнэ уонна 2 истиэпэнэ.

Мэтээл 1 истиэпэнин – кыһыл көмүс мэтээли ыларга оскуоланы бүтэрээччи 10 уонна 11 кылаастарга үөрэммит тү-мүктүүр сыаналара 5 буола-ра ирдэниллэр. Ону таһынан нуучча тылыгар уонна биир талыы предметкэ 70-тан итэ-бэһэ суох баалы ылыахтаах. Талыы предметэ суох нуучча тылын уонна математика ба-зовай таһымын туттарар буол-лаһына, нуучча тылын 70 - тан итэбэһэ суох уонна математи-ка базовой таһымын 5 сыанаҕа туттарыахтаах.

Мэтээл 2 истиэпэнин – үрүн көмүс мэтээли ыларга оскуола-ны бүтэрээччи 10 уонна 11 кы-лаастарга үөрэммит түмүктүүр сыаналара икки предметтэн эл-бэххэ 4 сыана буолуо суохтаах. Ону таһынан нуучча тылыгар уонна биир талыы предмет-кэ 60-тан итэбэһэ суох баалы ылыахтаах. Талыы предметэ суох нуучча тылын уонна мате-матика базовой таһымын тутта-рар буоллаһына, нуучча тылын 60- тан итэбэһэ суох уонна мате-матика базовой таһымын 5 сыа-наҕа туттарыахтаах.

Оскуоланы бүтэрээччи биир талыы предмети баалын тупса-рар сыалтан иккистээн резер-вэ күнүгэр туттарара көнүллэ-

нэр. Бу туттарыы үрдүк үөрэххэ кириэргэ баалын тупсарыыга кыагы биэрэр сыалтан ытытыл-лар. Хаттаан туттарарга сайа-былыанна бэриллэр уонна тут-тарбытын кэннэ туттарааччы бастакы баала дьинэ суоһунан ааһыллар. Иккис туттарытын баала үөрэххэ кириигэ аахсыл-лар. Онон хаттаан (пересдача) туттарааччылар үчүгэйдик тол-куйдаан баран холонон көрөл-лөрө эрэйиллэр.

Бу иккистээн туттаран көрүү урукку сылларга оскуоланы бү-тэрбиттэргэ көнүллэммит.

Ааспыт сылларга оскуола-ны бүтэрбит оҕолор, өскөтүн, олунньу 1 күнүгэр диэри экс-сээмэни туттарарга сайабы-лыанна биэрбит буоллахта-рына, сүрүн түһүмэх резервэ күннэригэр туттараллар.

Эксээмэннэри туттарар оҕолор үөһэ ыйыллыбыт кэ-һииллэри таһаарбаттарыгар тө-рөппүттэр, учууталлар, оскуола салайааччылар, тус эппиэт-тээх үлэһиттэр бары иһитин-нэрэр, өйдөтөр үлэни күүскэ ытыталлара эрэйиллэр.

Бу бүтүн Россия үрдүнэн ытытылар сүткэн суолталаах хампаанна үрдүк тэрээһин-нээхтик, олохтоммут ирдэбил-лэри тутуһан барарыгар бары оскуола уонна эксээмэни тэри-йэр пуун салайааччылар тус эппиэтинэни сүтэллэр.

Судаарыстыбаннай экс-сээмэннэри бары ирдэбиллэри тутуһан хаачыстыбалаахтык, чизһинэйдик уонна бэрээдэги кэһиитэ суох ытыты – сүрүн со-рукпутунан буолар.

П.Н. Посельская,
улууска КГЭ ытыты эппиэттээх
тэрийээччитэ.

Дмитрий Эверстов-Диринскэй кэриэһигэр сахалыы ыстаныыларга IV өрөспүүбүлүкэтээҥи турнир

Спорт. Сахалыы атах оонньууларын сайдыытын туһунан санаалар

Бу үгэс быһыытынан икки сылга биридэ ытыллар турнир Дьокуускайга «Модун» спортивной комплекса буолла.

Манна өрөспүүбүлүкэ 13 улуусун – Амма, Мэнэ Хаҥалас, Таатта, Уус Алдан, Чурапчы, Горнай, Нам, Хаҥалас, Өлүөхүмэ, Бүлүү, Үөһээ Бүлүү, Сунтаар, Үөһээ Дьааҥы, Дьокуускай куораттан ДЮСШ-1, «Модун» уонна «Кынат-Мастер» спорт кулууптар эдэр уонна аҕам саастаах 34 ойооччулара кытыннылар. Күрэхтэһии сүрүн судьуйатынан федерация толорор дириэктэрэ Максим Николаевич Оегостуров, сырдатар-иһитиннэрэр комментаторунан Чурапчытан Саха АССР спордун маастара, СӨ үтүөлээх тириэньэрэ Иван Иванович Чирков үлэстэ.

Быылгы турнир Дмитрий Дмитриевич төрөөбүтэ 80 уонна Кыайыы 80 сылыгар ананан ытылыннылар. Турнир буолар күнүн иннинэ «Саха» НКХ «Саҥа күн» биэриитигэр биригдүүлээх биллэр спортивной суруналыыс Василий Федорович Посельский Дмитрий Дмитриевич улахан сизиннэн Мария Сидоровалыын кини туһунан сибиили сырдаттылар. Күрэхтэһии аһыллыгытыгар кэргэнэ Мария Константиновна, оҕолоро, сизиннэрэ, биригдүүтэ быраата Егор Дмитриевич Эверстов, оскуоланы биригдүүтэ бүтэрбит доҕотторо, үөрэнээччилэрин аатыттан национальнай ыстаныыларга Саха АССР спордун маастара Михаил Петров иһирэх ахтыылары онордулар.

Күрэхтэһии саастарынан сэттэ бөлөххө араасан – оҕолорго 2007 сылга дизри төрүүх уолаттарга уонна кыргыттарга, дьахталларга отуттан үөһээ, эр дьон бэтэрээннэргэ 35-44, 45-54, 55-59 уонна 60-тан үөһээ саастаахтарга аттарыллан, сэттэли ыстаныыга ытылынна. Кыайыылаахтар кылыыга, ыстаныыга, куобахха үс көрүҥ түмүгүнэн быһаарылыннылар.

Бөлөхтөрүгэр үс көрүҥ түмүгүнэн 2007 сылга дизри төрүүх кыргыттарга Андреева Анесса («Модун») 55,88 см. түһэн бастакы, Ли-Фу Юлия («Модун») 55,27 см. көрдөрүүлээх иккис, Павлова Алина (Горнай) 54,13 см. көрдөрүүлээх үһүс миэстэлэри ыллылар. Уолаттарга бу саастаахтарга Шарин Михаил (Мэнэ Хаҥалас) 76,25 см. түһэн бастакы, Мырылаа Чирков Иван Иванович иитиллээччилэрэ Тааттаттан сылдыар Антипин Таттислан 75,91 см. уонна Власов Валентин 73,96 см.

түһэн, иккис, үһүс миэстэлэри ыллылар. Дьахталларга отуттан үөһээ саастаахтарга Петрова Альбина («Модун») 54,11 см. бастакы, Жиркова Екатерина (Сунтаар) 43,96 см. көрдөрүүлээх иккис миэстэлэри ыллылар. Эр дьонго 35-44 саастаахтарга Софронов Андрей (Чурапчы) 74,55 см. түһэн бастакы, Ильин Еремей (Хаҥалас) 71,71 см. Филиппов Леонид (Амма) 71,23 см. көрдөрүүлээх иккис, үһүс миэстэлэри ыллылар. 45-54 саастаахтарга Захаров Егор (Горнай) 60,23 см. Софронов Владимир (Чурапчы) 52,30 см. Васильев Михаил (Дьокуускай) 16,93 см. түһэн, туһааннаабынан бастакы, иккис, үһүс миэстэлэри ыллылар. 55-59 саастаахтарга Дорофеев Афанасий (Чурапчы) 57,87 см. Санников Василий (Үөһээ-Бүлүү) 56,61 см. уонна Бочкарев Андрей (Уус Алдан) 56,17 см. түһэн бастакы, иккис, үһүс миэстэлэри үлэлһиннилэр. 60-тан үөһээ саастаахтарга Припузов Николай (Хаҥалас) 49,77 см. Харлампьев Марк (Бүлүү) 47,30 см. Алексеев Владимир (Сунтаар) 46,19 см. көрдөрүүлээх бастакы, иккис, үһүс миэстэлэри ыллылар.

Чурапчытан бу турнирга алта эдэр уонна аҕам саастаах ойооччулар кыттан икки кыһыл көмүс, икки үрүҥ көмүс, биригдүүтэ мэтээллэр хаһаайыннарынан буолдулар. Чирков Иван Иванович иитиллээччитэ Антипин Таттислан куобахха 24,01 см. түһэн, Саха өрөспүүбүлүкэтин спордун маастарын нуорматын толордо. Онон Чурапчытан эдэр оҕолорбут уонна аҕам саастаах бэтэрээннэрбит бүтүгүнү күнүгэ өрөспүүбүлүкэ күүстээх ойооччуларын таһымнарыгар сылдыалларын бэлиэтибит.

Чурапчы сахалыы атах оонньуучуларга оройуон, өрөспүүбүлүкэ күрэхтэһиилэригэр 1950-с сыллартан биллэн-көстөн барбыттара. 1950-1960 сылларга Михаил Бельх, Иван Владимиров, Егор Феофанов оройуон күүстээх кылыһыттарынан биллэллэр этэ. Салгыы өрөспүүбүлүкэ күрэхтэһиилэригэр Алексей Собакин, Петр Посельский, Дмитрий Эверстов ситиһилээхтик кыттан, оройуонга биригдүүтэ бастакынан «Саха АССР спордун маастара» үрдүк ааты ылбыттара. Ити көмүс куобахха Дмитрий Давыдов үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэ сылдыбыта. 1970-1980 сылларга Чурапчы атах оонньууларыгар өрөспүүбүлүкэ биригдүүтэ оройуон буола сылдыбыта. Саха АССР, РСФСР спордун маастара Василий Посельский, Николай Адамов, Иван Чирков, Дмитрий Захаров, Иннокентий Макаров, Михаил Петров, Иван Захаров өрөспүүбүлүкэ, Манчаары спартакиадаларыгар үгүстүк бастаан, миэстэлэһэн тураллар. 1980-1990 сылларга улахан убайдарын утумнаан, Мырылаттан Федоров Захар Иванович уһуйан таһаарбыт уолаттара Иван Брызгаев, Иван Сергеев, Петр Собакин, Станислав Федоров, Иннокентий Сергеев, Павел Собакин Саха АССР,

Саха өрөспүүбүлүкэтин спордун маастарын нуорматын толортообуттара.

Убайбыт тэҥэ саныыр аҕа табаарыспыт Дмитрий Дмитриевич Эверстов –Диринскэй бэйэтин кэмигэр өрөспүүбүлүкэ үс бастакы иһигэр киирэр күүстээх куобахчыт, Саха АССР спордун маастара буоларын таһынан, Чурапчы оройуонун атах оонньууларыгар ситиһиилэрин, үөһээ ааттаммыт саха национальнай ыстаныыларын чулуу маастардарын барыларын «Саҥа олох», «Кыым», «Эдэр коммунист» хаһыаттарга, кинигэлэргэ сырдаппыт спортивной суруналыыс быһыытынан биллэр. Кини аҕаардас атах оонньууларын эрэ буолбакка, спорт бары көрүҥнэригэр оройуон ситиһиилэрин барытын кизгик хабан сырдатар этэ. 1990-с сыллар ортолоруттан Чурапчы олохтоох тэлэбиндэһиитигэр нэдиэлэ ахсын оройуон, өрөспүүбүлүкэ спортивной сонуннарын таһаара сылдыбыт кэмнэрдээх этэ. «Төрүт буортан төлкөлөнөн...» диэн икки чаастаах кинигэлэригэр уонна хаһыаттарга оччотооҕу кэмнэргэ улахан көрдөрүүлэри ситиспит спортсменнар ахтыллыбакка хаалбыт түгэһиннэрэ, бука, суоҕун кэриэтэ буолуо. Идэтинэн саха тылын учуутала буолан Хайахсыт, Дирин орто оскуолаларыгар саха тылын уонна литературатын, кэлин НВП предметтэрин үөрөппитэ. «Дирин уоттара» литературнай түмсүүнү тэрийэн, салайан үлэлэппитэ.

Билигин олох балысхан сайдыытын түмүгэр, араас элбэх аралдьытар эйгэ кэнээн, төрүт сахалыы ыстаныылар улуустар, нэһиликтэр таһымнарыгар, 1970-1980 сыллары кытта тэҥнээтэххэ, улам уостан, сөдүрүйэн иһэр. Атын саҥа, сонун спорт көрүҥнэригэр үтүрүйтэрэн, олох даҕаны умнууга хаа-

лаары гынна. Маннаах өрөспүүбүлүкэтээҥи атах оонньууларын федерацията уонна «Сахаада-спорт» ассоциация өрөспүүбүлүкэ сүрүн чемпионаттарын, кубогун, Манчаары оонньууларын, федерация календарнай былааныгар киллэрэн, бигэргэммит алта чулуу ойооччулар уонна тэрийээччилэр, сырдатааччылар - Валерий Кочнев, Василий Николаев, Анатолий Добрянцев, Гаврил Григорьев, Андрей Гаврильев ааттарыгар өрөспүүбүлүкэтээҥи статустаах турнирдары үгэскэ кубулутан ытар. Бу турнир федерация, «Кынат-Мастер» сахалыы ыстаныыларга уонна чэпчэки атлетикага бэтэрээннэр спорт кулууптара уонна Дмитрий Дмитриевич үөрэнээччитэ, Хайахсыт нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Афанасий Петрович Дорофеев көдүлээһиннэринэн ытыллар. Икки бастакы турнирдар Хайахсыкка ытыллыбыттара. Хайахсыт орто оскуолатын уһун көрдүдөрүгэр, 1974 сылтан саҕалаан, национальнай ыстаныыларга үгүс күрэхтэһиилэр үрдүк тэрээһиннээхтик ытыллан кэлбиттэрэ. Ону барытын Миитэрэи иилээн-саҕалаан тэрийсэр этэ. Манна оройуон аһаҕас чемпионаттарыгар Саха сиригэр үгүс күүстээх ыстанааччылар кэлэн кыттан, сэргэхситэн баралларын билигин даҕаны оччолорго көрбүт дьон өйдүүр буолуохтаах.

Инникитин Чурапчы улуусунааҕы спорт салалтатыгар, улуустааҕы атах оонньууларын федерациятыгар спорт туонатынан биллибит, элбэх кынаттаах кылыһыттары таһаарыт Чурапчыбытыгар төрүт сахалыы атах оонньууларга симэлийэн хаалбакка, салгыы сайдарыгар болҕомто ууруохтара диэн бигэ эрэллээхпит.

Андрей Турантаев.

Эбэрдэлиибит

Ытыктыыр бэтэрээмитин, өр сылларга "Сага олох" типографиятыгар бииргэ үлэлээбит кэлиэгэбитин **Дмитрий Ильич СЕМЕНОВЫ** 65 үбүлүйдээх сааскын туолбуккунан итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Эн типографияҕа үлэли кэлиэххиттэн 30-ча сыл таһаарылаахтык үлэлээбит кэмнэргэр Чурапчыбыт, хаһаппыт сайдыытыгар киллэрбит кылааккын үрдүктүк сыаналыбыт. Идэбэр бэриниилээх сыһыанҕын, киһи быһыытынан үтүө санаабын холобур

онгостобут. Кэлэктиипкэ эн-мин дэсигэн эйэ-дэмнээхтик, ардыгар көрдөөхтүк, өрүү көхтөөхтүк бииргэ алтыһан үлэлээбит кэмнэрибитин күндүтүк саныыбыт!

Тус бэйэбэр чэгиэн доруобуйаны, бигэ туругу, саппабырбат санааны баһарабыт! Чугас дьонун, оболорун, сиэннэринг этэнгэ буоллуннар, ситиһиилэринэн эйигин үөрдэ турдуннар!

"Сага олох" эрдээксийэтин кэлэктибэ, бэтэрээннэрэ.

КУТУРБАҢ

Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, СӨ үтүөлээх бырааһа, РФ, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна, РФ бочуоттаах донора

ПОПОВА Ульяна Дмитриевна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Александр Александрович Поповка, оболоругар, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, Чурапчы улууһун доруобуйа харыстабылыгар 40 сыл бэриниилээхтик үлэлээбит СӨ үтүөлээх бырааһа, Россия Бочуоттаах донора, СӨ профсоюзунун федерациятын «За доблестный труд» мэтээл хаһаайына, "Барбары" пуонда стипендиата

ПОПОВА Ульяна Дмитриевна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оболоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Неустроевтар, М. М. Сысолятина.

Күндү биир дойдулаахпыт, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх бырааһа, Россия уонна Саха сиригэр Доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, Россия Бочуоттаах донора, "За доблестный труд" Саха Өрөспүүбүлүкэтин Профсоюзунун Федерациятын мэтээлин хаһаайына, "За заслуги перед районом" III-с истиэпэннээх бэлиэ хаһаайына, 40-тан тахса сыл дьон доруобуйатын туһугар турууласпыт бэриниилээх быраас

ПОПОВА Ульяна Дмитриевна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчытаагы физкултура уонна спорт судаарыстыбаннай институтун кэлэктибэ.

Күндүтүк саныыр доҕорбут, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх бырааһа, Россия уонна Саха сиригэр доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, Россия бочуоттаах донора, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо

ПОПОВА Ульяна Дмитриевна

бу дьыл, муус устар 22 күнүгэр уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оболоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Дириг орто оскуолатыгар бииргэ үөрэммит доҕотторо уонна учуутала Татьяна Константиновна Далбаева.

Күн күбэй ийэбит, тапталлаах эбэбит, хос эбэбит, хос-хос эбэбит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, "Үйэ саас" бэлиэ хаһаайына, Чурапчы улууһун, нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо

СЛЕПЦОВА Матрена Никитична

бу дьыл, муус устар 23 күнүгэр олохтон туораабытын билэр дьонугар, аймахтарыгар диригник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Оболоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ Слепцовтар, Никифоровтар.

Тааттаттан төрүттээх Чурапчы улууһун, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, «Үйэ Саас» бэлиэ хаһаайына, нэһилиэкпит ытыктанар соботох 100 саастаах олохтооҕо

СЛЕПЦОВА Матрена Никитична

олохтон туораабытынан, төрөппүт оболоругар, сиэннэригэр, хос-хос сиэннэригэр, бары чугас аймахтарыгар, нэһилиэкпит олохтоохторугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата.

"САГА ОЛОХ" хаһыат

Кылаабынай эрдэктэр
ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна

Тэрийээччилэр: СӨ Бырабытыгыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабачча" судаарыстыбаннай автономнай тэриэтэ.

Таһаарааччы: СӨ "Сахабачча" ГАУ

Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabachcha@mail.ru. Российский Федерация Роскомнадзор СО салалтатыгар 2020 с. бос ыйын 3 күнүгэр регистрациламмыт нүмэрэ – ПИ № ГУ 14-00559.

Эрдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., П.Пинигина, 26 а. Төлөпүүннэригэр: эрдэктэр – 41-332, отделлар – 41-265. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, telegram: @sanaoloh

Сынныаланҥа

Атах таһаһын сотото	...	...-мото-рой оболор	О... (хотугу өрүс)	Саха-тыйыт аат	...	... Сурт (Горнай)	
Сүөһү курта-бын бүтэһик хоһо	Киин куоракка сылаас ... үксээтэ						
Симэргэ, саайарга аналлаах мас	Суол ...	О... ото			Олимпийский эрэл училищета		Мунха ийэтин үрдүгэр ыйанар тэрил (эрг.)
				тардан ыл			
Тохсун-нуу 31 күнэ – Дьыл ...			Санаата ... сылдыар (алдыа-на)	Буйуу, буруйун өйдөтүү (кэпс.)			
			Ыйар тыл		Уу-чуумпу, уоскуйуу		
Бастыг-нартан бастыг	Аан ... Уот иччитэ		Болоо... сүрдээх эбит (кэпс.)				
						Хайа да, өрүс да	
Быстах ... ыгырыллы			Баа... – түүлээх сымнабас танас			Албас, хомуһун	
				Лип... оҥоһук			
		Ырыа-һыт	Тутаах		Үгкүү тиэр-минэ		

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 9» ылылынна. Хаһыат 16 нүмэригэр тахсыбыт сканворд элпиэттэрэ. Туруору: мадьыны, ыарык, сыыр, саркаах, атыях, тыый, Лыбырда, Талбан, ааһар, халаат, куйа, андаатар, арай. Сытыары: хангастай, хардыы, быа, Сахсаахаан, хан, Маак, Ят-Ха, акылаат, дьаа, Хайыһар, ыас, бырта, ыйыстар, ыадаһа, от, харамай.

Тааттаттан төрүттээх Чурапчы улууһун, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, «Үйэ Саас» бэлиэ хаһаайына, нэһилиэкпит ытыктанар соботох 100 саастаах олохтооҕо

СЛЕПЦОВА Матрена Никитична

олохтон туораабытынан, төрөппүт оболоругар, сиэннэригэр, хос-хос сиэннэригэр, бары чугас аймахтарыгар, нэһилиэкпит олохтоохторугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата.

1993 сылтан "Комплекс" бааһынай хаһаайыстыба салаааччыта, тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннай бириэмийэтин лауреата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бэрэсидьиэнин гранын хаһаайына, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх фермерэ, Тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, аҕабыт, эһэбит, убайбыт, бырааппыт

МИХАЙЛОВ Михаил Петрович

бу дьыл, муус устар 25 күнүгэр ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын диригник курутууан туран, доҕотторугар, билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Оболоро, сиэннэрэ, кийиитэ, кэргэнэ, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Одьулуун нэһилиэгин олохтооҕо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннай бириэмийэтин лауреата, «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ», «Саха Өрөспүүбүлүкэтин АПК Бочуоттаах үлэһитэ» бэлиэ хаһаайына, «Комплекс» бааһынай хаһаайыстыба баһылыга

МИХАЙЛОВ Михаил Петрович

соһуччу ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оболоругар, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы улууһун Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кэлэктибэ.

Аһтар суругар этиһэр санаа редакция позициятыгар мадды сөп түбөһөр буолбатах. Сурууска ыйылылар чакчылар кырдыктаахтарыгар элпиэтинэһи аһтар тус бөйбө сүтэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 17 (11996). Кээмэйэ 2 бл. Ахсаана 1000. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэһилээх биридэ: бэтинсэҕэ таһар.

Хаһыат 29.04.2025 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 30.04.2025 с. табыста. Дьокуускай к. Виллойскай переулок, 20 №-дээх дьытыгэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайдаагы өрөспүүбүлүкэтээди типография" АУО бэчээттэннэ.

@SANAOLOH